

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. ШЕВЧЕНКА: ПОГЛЯД ЗІ СХОДУ

(тези виступу на Загальних зборах НТШ Володимира Білецького,
д.т.н., дійсного члена НТШ, грудень 2005 р., м. Львів)

Аналіз наявної структури і практики діяльності сучасного Наукового Товариства ім. Шевченка в Україні, а також вже існуючий досвід роботи в НТШ, зокрема з утворення і керівництва структурами Товариства на Сході України, огляд і аналіз міжнародного досвіду роботи недержавних наукових фондів, дозволяє виділити такі актуальні для сьогодення напрямки розвитку найстаршої в Україні академічної організації.

Перший напрямок – територіальна розбудова НТШ

У територіальному вимірі на 2005 рік маємо надзвичайно “несиметричне” Товариство, коли Західний регіон і зокрема Львів, представлений до 70% його членів. Щодо дійсних членів, то ця цифра ще більша – понад 80%.

Звичайно існують історичні корені НТШ у Львові, традиції тощо. На першому етапі відновлення роботи НТШ в Україні розбудова саме Львівського Центру НТШ була доцільною і виправданою. Але надалі для виконання статутних зобов’язань організації треба активно розбудовувати територіальні місцеві структури НТШ у всіх регіонах України. Для цього необхідні мінімум дві складові: кадри і фінанси. Активні структури НТШ, які виникли і працюють у Донецьку та Черкасах, інших містах показали на практиці можливість в сучасних умовах вирішення дуальної проблеми “кадри-фінанси” на місцях. Один з апробованих результативних алгоритмів діяльності:

- *знаходження базисної ресурсної організації*; це може бути вже давно існуюча активна і потужна громадська організація, а ще ліпше – інститут, університет, відділення НаукМА тощо з вже існуючими видавничими, комп’ютерними, комунікаційними та інш. можливостями, які за угодою можна використати в період становлення місцевого осередку НТШ; у Донецьку, скажімо, для місцевого відділення НТШ такою організацією є громадська організація “Український культурологічний Центр”;

- *формування ядра менеджерів, які очолюють місцеву територіальну структуру*; ці менеджери повинні бути мінімум “включені” в університетське, академічне життя в регіоні, а також активно співробітничати з Централією у Львові;

- *ініціація в структурах регіональних організацій НТШ довготривалих програм*, які об’єднують зусилля багатьох – саме це спроможне “зробити організацію”, бо саме навколо реальної програми гуртуються реальні наукові кадри; такими довготривалими програмами може бути започаткування і випуск наукового журналу, регіонального вісника НТШ (так формувалося, наприклад, Донецьке відділення НТШ); прекрасна ідея, як на мій погляд, підготовка і випуск друком всім колективом НТШ-Україна нового видання “Історія міст і сіл України”. Ця програма спроможна надовго об’єднати однією ідеєю і науковою роботою сотні науковців НТШ в усіх регіонах країни.

Надзвичайно важливим питанням є створення оптимальної структури НТШ-Україна. Тут за прикладом НАН доцільно було б створити територіальні відділення НТШ зі своїми видавничими базами – Харківське, Донецьке (воно вже є), Кримське, Черкаське, Рівненське відділення НТШ. І особливо – Київське відділення. Тоді Львівський Центр, який (і це природно) не може дійти до кожної групи (осередку) починаючи з 3-4-х НТШ-івців, зосередився б на масштабній представницькій, видавничій, координаційній роботі, розбудові саме відділень НТШ, а вже ці відділення – на створенні своїх організацій в регіонах. Саме така стратегія і тактика розбудови НТШ в Україні з активним розвитком сильних регіональних структур Товариства видається сьогодні найдоцільнішою.

Відповідною новій структурі НТШ (всеукраїнській, а не вузько-львівській) повинно відповідати і представництво у керівних органах Товариства, зокрема, Президії, Раді, складі заступників тощо.

Другий напрямок – підвищення рівня “відкритості” організації

“Відкритість” – пріоритет будь-якої сучасної публічної наукової організації, яка ставить на меті вплив на суспільство шляхом впровадження власного наукового доробку. Тому першочерговою задачею НТШ є *системне розповсюдження* свого інтелектуального продукту по університетах і бібліотеках України.

Якими методами доцільно діяти у цій сфері діяльності?

Перше – необхідно створювати регіональні бібліотеки НТШ. Принцип їх створення – не у відрубності, усамітненості, автономності, тобто не у творенні регіональної бібліотеки з “0” (що потребує приміщення, коштів, кадрів і т.д.), а “включеності” в уже існуючі універсальні обласні наукові бібліотеки та бібліотеки провідних вузів регіону. Така робота в Донецьку вже призвела до того, що у фондах Донецької обласної, національного та національного технічного університетів сьогодні є до 1000 книг з видань НТШ-Донецьк, НТШ-Львів, закордонних осередків НТШ.

НТШ-Львів і сильним регіональним відділенням треба ініціювати процес створення регіональних бібліотечних фондів НТШ. Думаю, що на початок треба вибрати 50 провідних університетів в Україні, сформувати для них бібліотечки видань НТШ різних років і zorganizувати транспортування книг на місця самовивозом. При цьому треба прослідкувати, щоб книги НТШ були *каталогізовані*. Бо в нас є численні приклади по бібліотеках Донецька, Запоріжжя, Дніпропетровська, Ялти коли подаровані видання не каталогізуються і тому фактично “закриті” для широкого читача.

Друге – подача повних текстів видань НТШ в Інтернеті. Сьогодні той, хто не представлений в мережі інтернету є практично відсутнім у інформаційному просторі країни і планети. Індекс посилок таких авторів і таких організацій близький до “0”.

Існують численні українські безкоштовні інтернет-бібліотеки. Наприклад: www.vesna.org.ua www.ji-magazine.lviv.ua

Сьогодні *подвійний друк* – традиційний (книга, журнал) і електронний ресурс обов’язкові. Бо перший часто має не більше 300-500 примірників, а користувачів інтернету (і отже – потенційних читачів) тільки в Україні близько 2 000 000 чол. Повний друк текстів книг і журналів в інтернеті – це альтернатива і чудова можливість для радикального розширення впливу НТШ на суспільну думку в наш час кризи українського друкованого слова і ще далеко не нашого інформаційного простору.

Третє – розширення каналів розповсюдження видань НТШ в Україні. По-перше, це продаж книг НТШ через оптові книгорозповсюджувальні фірми в Україні, по-друге, використання для поширення в Україні видань НТШ можливостей “Сейбр-Світла” (досвід якого – понад 0,5 млн пересилань книг по Україні), і, по-третє, використання міжбібліотечних пересилань. Крім того, кожне з регіональних відділень НТШ на певному етапі свого розвитку повинно відкрити книгарню НТШ.

Третій перспективний напрямок розвитку – аналітичні центри НТШ

Аналітичні центри (Think Tanks) – незалежні, недержавні дослідницькі організації (інститути, наукові центри) сьогодні працюють в ряді країн світу – США, Німеччині, Великобританії, Польщі, Чехії, інших країнах Заходу, а також в Україні. В постсоціалістичних країнах – в Польщі, Чехії та Україні їх діяльність головним чином торкається актуальних проблем розвитку демократії і економічних реформ, екології в цих країнах, а в США, крім того, – проблем глобалізації, відстеження і підтримки розвитку демократії і ринкової економіки в світі.

Так як аналітичні центри далеко не всім відомі інституції, доцільно подати декілька їх прикладів.

У США є близько 1200 аналітичних центрів. Мозкові центри самого уряду США нараховують близько 5000 працівників і мають фінансування біля 1,5 млрд. дол. щорічно. При університетах працює біля 600 Think Tanks. Ще 600 є незалежними громадськими організаціями. Саме вони можуть бути для НТШ прототипом створення власних аналітичних дослідницьких центрів.

Найбільш відомими аналітичними центрами США є National Endowment for Democracy, The Heritage Foundation (“Спадщина”), <http://www.heritage.org>, Центр міжнародних приватних підприємств (Center for International Private Enterprise, sedeane@cipe.org), Інститут Брукінгс: Національний інститут передових досліджень (<http://www.brookings.org>), Інститут міжнародної економіки (Institute for International Economics, CATO-Institute (<http://www.cato.org>), Інститут міста (The Urban Institute, <http://www.urban.org>), Центр фундацій (The Foundation Center, <http://www.fdncenter.org>).

В Чеській Республіці можна виділити 12 найкрупніших аналітичних центрів: Громадянський інститут, клуб “Медіато”, Фонд “Патріє”, Центр підтримки демократії та вільного підприємництва – зосереджуються на питаннях демократизації суспільства та економічного розвитку; Інститут економіки АН Чеської Республіки, Ліберальний інститут, Центр економічних досліджень і післявузівської освіти при Карловому університеті, Центр ліберальних досліджень, Чеський інститут прикладної економіки – на питаннях економічного розвитку, Інститут природоохоронної політики та Центр природоохоронних досліджень – розробляють екологічні проблеми, а Інститут міжнародних відносин – проблеми безпеки.

В Польщі працює близько 10 відомих недержавних “Мозкових центрів”. Це – Інститут досліджень основ демократії, Інститут польської політики, Інститут приватного підприємництва і демократії, Міжнародний центр розвитку демократії, Фонд підтримки місцевої демократії, Гданський інститут ринкової економіки, Дослідницький центр ім. Адама Сміта, Фонд CASE – Центр соціальних та економічних досліджень, Інститут сталого розвитку та ін.

В Україні типовим представником аналітичних центрів є Фонд ім. Разумкова (Київ).

Для відкриття нових можливостей у структурі сучасного НТШ доцільно формувати нові фахові аналітичні центри за окремими напрямками наукової роботи. Це можуть бути в першу чергу гуманітарні науково-дослідні інститути в царинах літератури, історії, права, досліджень діаспори тощо.

На користь життєздатності і перспективності такого напрямку діяльності НТШ сьогодні говорять декілька аргументів. Час *відновлення* НТШ-Україна завершився і вже визріла ситуація для *створення спеціалізованих дослідницьких фундацій*, бо, по-перше, в НТШ вже є кадри, які спроможні їх очолити і наповнити, а, по-друге, в країні вже є досвід створення аналітичних центрів, який можна запозичити.

Де-факто один з таких інститутів в галузі філології та історії в НТШ-Україна вже існує багато років, і створив та очолює його відомий науковець Олег Купчинський. Тут треба тільки довершити справу організаційно та, можливо, юридично. Ряд інших відомих фахівців – членів НТШ, які очолюють наукові школи, близькі до створення таких фахових фундацій (аналітичних центрів) або вже й очолюють їх. В першу чергу це стосується гуманітарних наук. Але, є приклади й стосовно точних наук. Скажімо, у Донецькому відділенні НТШ можна говорити про фактичну діяльність Інституту системних досліджень, який позиціонується в галузі фахової гірничої та хімічної термінології. У Івано-Франківську Роман Яремійчук володіє аналогічним потенціалом в галузі нафтогазової справи. Приклади можна продовжувати.

Створення і розвиток на сучасному етапі вузькоспеціальних *аналітичних центрів* у тілі НТШ вирішує здавалося б невирішувану проблему активізації *науково-дослідної діяльності* в рамках Наукового Товариства ім. Шевченка. Бо до сьогодні його робота в основному зводилася до видавничої діяльності, організації конференцій та представницької діяльності.

За допомогою ж фінансово автономних, але організаційно приналежних НТШ аналітичних центрів, чітко сфокусованих на певних проблемах, галузях науки, ми зможемо реально просунутися в *дослідницькій роботі*. Крім того, одержання фінансування на конкретні програми – справа значно простіша і легша ніж на

організацію як таку. Це суттєво розв'яже питання фінансування проектів НТШ, диверсифікує їх джерела, радикально перебудує фандрейзинг, яким будуть займатися не тільки керівники Централі Товариства, а керівники локальних проектів та аналітичних центрів. Тому створення таких аналітичних центрів НТШ надасть нового стимулу, нової динаміки, нового дихання організації.

Пріоритети в діяльності НТШ

Сучасні пріоритети в діяльності Наукового товариства ім. Шевченка в Україні повинні витікати з сучасних пріоритетів у науковому та суспільно-політичному розвитку нашої держави. В цій царині існують дві фундаментальні проблеми.

Перша – *формування нової української еліти*, рівень і дії якої відповідали б рівню завдань, що стоять і ще постануть перед країною (сьогодні Україна, на жаль, такої еліти ще не має). Тому актуальними є *фундаментальні наукові роботи*, в першу чергу з гуманітарних наук, *фахові періодичні видання*, зосередження зусиль на *проривних, концептуальних напрямках наукової думки* – все це створює *середовище* для формування нової української еліти.

Друга – *виховання нової генерації українців, і, головне, – нової генерації українських інтелектуалів*. Для цього провідні члени НТШ повинні зосередитися на підготовці *нових навчальних посібників, підручників, курсів лекцій* для вищої і середньої школи практично у всіх без винятку галузях наук. До сьогодні ця робота не набула необхідної масштабності, але ми розуміємо, що саме тут – ключ до майбутнього української культури, науки, зрештою нації загалом.

Отже, основні сучасні пріоритети НТШ як академічної фундації – створення сприятливого середовища для формування нової української еліти (тому необхідні наукові елітарні видання – книги, періодика) і робота з талановитою українською молоддю (тому нашим гаслом повинно стати: “Більше навчальних видань НТШ!”).

Інший вимір пріоритетів НТШ - врахування сучасних векторів розвитку світової науки і потреб України сьогодні і у майбутньому. Тут не можна не сказати про **економічні науки**, які потужно розвиваються останнім часом, **дослідження глобальних проблем людства** - ця проблематика сьогодні повинна стати пріоритетною для НТШ.

При цьому треба чітко усвідомлювати, що інтелектуальний потенціал НТШ-Америка, НТШ-Європа, НТШ-Австралія вичерпується, дії цих вагомих у минулому осередків НТШ стають все більш ситуативними, менш системними, що є закономірним процесом, і надалі розвиток Наукового Товариства ім. Шевченка пов'язаний, головним чином, з його структурами і фондами в Україні.

Особливості роботи НТШ

Радикальних відмінностей в роботі НТШ як наукової фундації по регіонах України немає – скрізь наявні загальні проблеми: організаційні, фінансові, кадрові, офісні тощо.

Але все ж на українському Сході і Півдні є своя специфіка, яка пов'язані з суттєво російськомовним оточенням, відповідною ментальністю, ідентифікацією частини населення себе як частки російської культури, малою часткою україномовного фонду в бібліотеках (у Донецьку – на рівні 3-10%).

У чому полягають особливості результативної роботи НТШ в цих умовах?

По-перше, *високому професіоналізмі і діловитості*. Залучати до роботи в НТШ треба в першу чергу відомих і видатних вчених. Виможливо ставитися до доробку молодих науковців. Не припускати проявів псевдо-науковості або так званого фолькс-сайнз. Особливо це стосується історичної науки, де межа між міфом і науковою версією інколи розмивається. Професіоналізм і діловитість повинні проявлятися у всьому – підборі кадрів, облаштуванні власного офісу, пошуку фінансів, створенні власної видавничої бази як основи діяльності НТШ, контактах з владою. Натомість абсолютно неприпустимий скептицизм і пошук *причин* для виправдання своєї

непрофесійності і неділовитості немов би то неналежним ставленням адміністрації, чи її політичній заангажованості. Пам'ятаймо відому істину: “Хто не бажає працювати – шукає причини, хто бажає – шукає можливості”. *Професіоналізм і діловитість* дають максимальний результат за будь-яких умов.

По-друге, у *толерантному поводженні* і вирішенні питань. Нетерпимість, екзальтованість взагалі неприпустима, особливо у таких тонких делікатних питаннях як мова, культура, нація. Тактика результативної діяльності НТШ на Сході і Півдні передбачає налагодження співпраці НТШ з місцевими вищими навчальними закладами, окремими науковцями, обов'язково – бібліотеками, а також з владними структурами. Неприпустиме протиставлення НТШ іншим науковим осередкам, створення “образу ворога”, тактика “пошуку відьом” у адміністрації, керівництві вузів тощо.

По-третє, у *настроєності на тривалу багаторічну роботу*. Облаштовувати місцеві відділення і осередки НТШ в регіонах України науковці повинні фундаментально і ґрунтовно – з урахуванням того, *що НТШ тут буде працювати завжди*. Виходячи з цього створюються плани, комунікації, залучаються кадри тощо.

По-четверте, *не політизувати* роботу НТШ. Не можна перетворити НТШ у філію якоїсь партії чи руху, заполітизованої громадсько-політичної організації. Наукове товариство ім. Шевченка має свої суто конкретні і надзвичайно результативні методи роботи – створення конкурентоздатного інтелектуального продукту. І це не може і не зможе ніяка інша організація. Тому збочувати у політичну сферу абсолютно неприпустимо, хоча активна громадянська позиція кожного члена НТШ – давня традиція і норма організації.

По-п'яте, *чітке рейтингування* проектів за їх значимістю і зосередження уваги і зусиль саме на тих, які є найбільш актуальними саме для регіону розміщення відділення чи осередку НТШ. Скажімо, в умовах Донбасу, Донецьке відділення НТШ виділило такі основні напрямки наукової і видавничої роботи: 1. Історія заселення і освоєння краю. 2. Створення національної терміносистеми у гірництві. 3. Створення фахових україномовних наукових видань. 4. Активізація українського книгодрукування – монографій, навчальної і методичної літератури.

По-шосте, у *максимальній відкритості* роботи організації. Це повинно проявлятися як у відкритості місцевої структури НТШ для населення і колег-науковців через пресу, радіо, телебачення, так і у максимально широкому розповсюдженні доробку регіонального відділення НТШ у місцевих і центральних бібліотеках та інтернет.

По-сьоме, у *фінансовій незалежності*, оперті у забезпеченні своїх проектів майже виключно на власні фінансові можливості. Проведення кваліфікованого фандрейзингу проектів. Вивчення досвіду самозабезпечення громадських організацій. “Грантоїдна” схема діяльності, по-перше, малоімовірна для регіонального НТШ, а, по-друге, згубна у перспективі, так як не сприяє стійкості організації.

Як бачимо, багато того, що є характерним для результативної роботи НТШ на Сході і Півдні має схожі, якщо не адекватні риси і на Заході. Образно кажучи, на Сході і Півдні треба просто множити вимоги до себе і колег, зусилля і т.і. на певний коефіцієнт, значно більший “1”.

* * *

Головною відповіддю сучасного Наукового Товариства ім. Шевченка на виклики сьогодення повинен бути суттєвий розвиток і зміцнення Товариства в усіх регіонах України. Віддаючи належне людям і рокам *періоду відновлення* НТШ в Україні ми повинні на базі нових ідей, нових підходів, нових відповідних сучасності структур і чітко сформульованих пріоритетів достойно продовжити роботу НТШ піднявши планку вище – до *активної і фахової розбудови* першої академічної української фундації.

Додаток

ПЕРЕЛІК ВИДАНЬ
Донецького відділення НТШ та
Донецького “Українського Культурологічного Центру”, (1997-
2005)

1. Мазур П. Отчі світильники (Сторінки з історії школи і педагогічної думки в Україні епохи Відродження). Донецьк: УКЦентр. НТШ-Донецьк. 1997. – 104 с. *Видано спільно з Українським культурологічним центром (м.Донецьк)*
2. Колесникова Л. Стріла, що мчить до зір (поезія). Донецьк: УКЦентр. НТШ-Донецьк. 1997. – 68 с. *Видано спільно з Українським культурологічним центром (м.Донецьк)*
3. Цікава Україна (укладач Л.Оліфіренко). До уроків у школі. Донецьк: УКЦентр. НТШ-Донецьк. 1998. – 64 с. *Видано спільно з Українським культурологічним центром (м. Донецьк)*
4. Українська і зарубіжна культура. Навчальний посібник за ред. К. Заблоцької – Донецьк: Східний видавничий дім. 2001-2002. – 372 с. *Посібник підготовлено у співпраці з Донецьким державним медичним університетом, Донецьким державним технічним університетом, Донецькою державною академією управління та інш.*
5. Тлумачний гірничий словник / За заг. редакцією В.С.Білецького – Донецьк, 1998. – 446 с. *Видано спільно з Донецьким національним технічним університетом.*
6. Пірко В. Заселення Степової України у ХУІ-ХУІІІ ст. – Донецьк: УКЦентр, НТШ-Донецьк. – 1998. – 124 с. *Видано спільно з Донецьким національним університетом.*
7. Збірник програм курсів та факультативів з української літератури 9-11 класів / Упорядник В.Оліфіренко. – Донецьк, 1998. – 106 с. *Видано спільно з Головним управлінням освіти Донецької облдержадміністрації.*
8. Козак Мамай (Навчальний посібник-хрестоматія з української літератури/ Упорядники: В.Оліфіренко та В.Чумаченко. – Київ, Донецьк, Краснодар: УКЦентр, НТШ-Донецьк, 1998. – 224 с. *Видано спільно з Краснодарським регіональним відділенням Міжнародної академії інформації.*

9. **Сергєєв П.В., Білецький В.С. Селективна флокуляція вугілля.** – Донецьк: ДонНТУ, УКЦентр, НТШ-Донецьк. – 1999. – 136 с. *Видано спільно з Донецьким національним технічним університетом.*
10. **Задніпровський О.І. Голод в історії України: короткий нарис (X-XX ст.).** – Донецьк: УКЦентр, НТШ-Донецьк, 1999. – 88 с. *Видано спільно з Донецьким національним університетом.*
11. **Пасько Ігор, Пасько Ярослав. Громадянське суспільство і національна ідея (Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси).** – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк, 1999. – 184 с. *Видано спільно з Центром Гуманітарної освіти НАН України)*
12. **Аверченко-Землянська О.В. Література рідного краю: творчість поетів Приазов'я.** – Донецьк: Східний видавничий дім, газета “Приазовский рабочий”, 1999. – 255 с. *Видано спільно з Інститутом післядипломної освіти та ін.*
13. **Башун О.В. Вплив маркетингу і фандрейзингу на трансформацію бібліотек.** Донецьк: УКЦентр, НТШ, - 1999. - 204 с. *Монографія. Підготовлена і видана разом з Донецькою обласною універсальною бібліотекою. Видання стало переможцем на форумі «Книжкова справа Донбасу-2000» в номінації «Ділова книга».*
14. **Башун О.В. Маркетинг і фандрейзинг у бібліотеках. Біобібліогр. показник / Донецька обл. універс. наук. бібл.** – Донецьк: УКЦентр – НТШ-Донецьк, - 2000. – 60 с.
15. **Футулуйчук В. Українська Галицька армія: військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918-1920) / Наук. редактор Микола Литвин.** – Донецьк: Східний видавничий дім, УКЦентр, НТШ-Донецьк, 2000. – 152 с. *Видано спільно з Державним університетом “Львівська політехніка”.*
16. **Сушинський М. Філософські знання і релігійна віра у духовному** *Видано спільно з Донецьким національним університетом.*
17. **Просалова В. Поезія “Празької школи”. Навчальний посібник.** – Донецьк: Веда, 2000. – 80 с. *Видано спільно з Донецьким національним університетом.*
18. **Павло Байдебура. Вибрані твори. Спогади про письменника. Дослідження творчості (Укладач Ю.Байдебура. За заг. редакцією А.Загнітка)** – Донецьк: Східний видавничий дім, 2001. – 220 с. *Підготовлено і видано разом з Донецьким національним університетом, Донецьким інститутом післядипломної освіти.*
19. **Нікітін І.М., Сергєєв П.В., Білецький В.С. Селективна флокуляція вугільних шлаків латексами.** – Донецьк: ДонНТУ, Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк – 2001. – 152 с. *Видано спільно з Донецьким національним технічним університетом.*
20. **Піюнкіна А.В. 500 якісних задач з фізики.** – Донецьк: Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк, 2001. – 72 с.
21. **Кравченко В., Краснонос Ю., Панченко П., Перепелиця А. Україна у 20-30-х роках XX ст. мовою документів та очевидців**

(навчальний посібник). – Донецьк: Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк, 2002. – 268. *Видано спільно з Кафедрою історії та українознавства Донецького інституту внутрішніх справ МВС України*

22. **Донеччина: голодомор 1932-1933 рр. (бібліографічний показник).** – Донецьк, 2002, 12 с. *Підготовлено і видано разом з Донецькою обласною універсальною бібліотекою.*

23. **Гірничий енциклопедичний словник. т. I. (за редакцією В.С.Білецького).** - Донецьк: Східний видавничий дім. – 2001. – 514 с.

24. **Гірничий енциклопедичний словник. т. II. (за редакцією В.С.Білецького).** - Донецьк: Східний видавничий дім. – 2002. – 632 с.

25. **Вільнянський В. Катя Хом'як: в театрі і житті.** Донецьк: Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк, 2002. – 96 с.

26. **Соболь В. 12 подорожей в країну давнього письменства (цикл статей з історії давнього українського письменства IX-XVIII століть)** – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2003. – 156 с. *Монографія підготовлена разом з Центром гуманітарної освіти НАН України та кафедрою української філології Варшавського університету.*

27. **Білецький В.В. Виправлення девіантної особистості: філософський погляд.** - Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2003. – 156 с. *Монографія є підсумковою роботою понад 4-річного дослідження автора. Підготовлена разом з Донецькою державною академією управління.*

28. **Пірко В.О. Заселення Донеччини у XVI-XVIII ст.** - Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2003. – 182 с. *Монографія є підсумковою роботою автора, яка об'єднує і узагальнює 33-річне дослідження теми. Підготовлена разом з Донецьким національним університетом.*

29. **Оліфіренко В.В. Підручник з української літератури: історія і теорія (монографія).** - Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2003. – 324 с. *Підготовлена разом з Донецьким відділенням Центру гуманітарної освіти НАНУ.*

30. **Біляїв В.І. «На неокраїнім крилі...».** – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк, УК-Центр – 2003. – 348 с.

31. **Самилін В.М., Білецький В.С. Спеціальні методи збагачення корисних копалин (курс лекцій).** – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк – 2003. – 116 с. *Підготовлено спільно з Донецьким національним технічним університетом.*

32. **Мухопад М.Д. Рудниковий транспорт** – Донецьк: Донецький національний технічний університет. НТШ-Донецьк – 2003. – 320 с. *Електронний навчальний посібник для студентів, які навчаються за напрямком „Гірництво”. Підготовлено спільно з Донецьким національним технічним університетом на CD-дисках.*

33. **Гірничий енциклопедичний словник. т. III. (за редакцією В.С.Білецького).** - Донецьк: Східний видавничий дім. – 2004. – 752 с.

34. **Пірко В.О. Заселення і господарське освоєння Степової України в XVI-XVIII ст.** – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-

Донецьк. УКЦентр – 2004. – 224 с. Підготовлено спільно з Донецьким національним університетом. На Форумі «Книга і преса Донбасу-2004» книга одержала Диплом переможця в номінації «Суспільні і політичні науки»

35. **Просалова В.А. Празька школа: хрестоматія прозових творів.** – **Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. УКЦентр – 2004. – 236 с.** Книга видана у співпраці з ТУМ Чикаго та Канадським інститутом українських студій Альбертського університету.

36. **Білецький В.С., Смирнов В.О. Технологія збагачення корисних копалин.** – **Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2004. – 284 с.** Навчальний посібник підготовлений разом з Донецьким національним університетом. **Має гриф Міністерства освіти та науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.**

37. **Кравченко В., Добров П., Панченко П., Футулуйчук В., Краснонос Ю. Україна. 1920-1939 роки. Документи свідчать.** - **Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2004. – 182 с.** Навчальний посібник підготовлений разом з Донецьким національним університетом та Донецьким юридичним інститутом. **Має гриф Міністерства освіти та науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.**

38. **Міхєєва О. Кримінальна злочинність і боротьба з нею в Донбасі (1919-1929).** **Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2004. – 248 с.** Підготовлена НТШ-Донецьк у співпраці з Донецьким державним університетом управління. Видання монографії підтримане Американською Радою Наукових Товариств (АРНТ).

39. **Мала гірнича енциклопедія. Т. 1 / За ред. В.С.Білецького. Донецьк: Донбас, 2004. – 640 с.** Мала гірнича енциклопедія – універсальне тритомне довідкове видання у галузі гірничої науки та техніки. Містить описи близько 18 000 термінологічних та номенклатурних одиниць, в тому числі 1-й том – 6400 одиниць, які висвітлюють різні аспекти розвідки, видобування та первинної переробки твердих, рідких та газоподібних корисних копалин. Адресована спеціалістам – в першу чергу фахівцям-гірникам, геологам, науковцям, аспірантам, студентам гірничих та суміжних спеціальностей, а також широкому загалу інженерно-технічних працівників гірничих підприємств та читачам, які цікавляться освоєнням надр.

У написанні статей Енциклопедії брали участь Національного гірничого університету, Донецького національного технічного університету, Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Інституту “УкрНДІвуглезбагачення”, Українського державного інституту мінеральних ресурсів, Інституту фізико-органічної хімії та вуглехімії НАН України, Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України, Макіївського науково-дослідного інституту з безпеки робіт в гірничій промисловості (МакНДІ), Донбаського гірничометалургійного інституту, Криворізького технічного університету, наукових спілок та організацій - Академії гірничих наук України, **Наукового Товариства ім. Шевченка**, Української нафтогазової академії, інших наукових установ та організацій. Всі учасники і автори зазначені на перших сторінках видання.

Видання випущене на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за Програмою випуску соціально-значимих видань.

40. **Туган-Барановський та державність України/** Матеріали наукової конференції. Донецьк: Донецький державний університет економіки, НТШ-Донецьк, Інститут економіко-правових досліджень НАНУ. Донецьк, 19-20 березня 2004 року. – 272 с.

41. **Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям/**Матеріали науково-практичної конференції. Донецьк: Донецьке відділення Товариства “Україна-Світ”, Український культурологічний центр, НТШ-Донецьк, Донецька обласна універсальна бібліотека. Донецьк, 17 грудня 2004 р. – 236 с.

42. **Пірко В., Литвиновська М. Соляні промисли Донеччини в XVII-XVIII ст. – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. УКЦентр – 2004. – 224 с.** Монографія підготовлена разом з Донецьким національним університетом. В монографії на базі архівних документів простежується розвиток соляних промислів Донеччини у в XVII-XVIII ст., їх роль у забезпеченні Лівобережної, Слобідської і частково Правобережної України, а також південно-західних провінцій Росії сіллю, формування вугледобувної та металургійної промисловості Донбасу.

43. **Безкоровайний Василь Васильович. Музикант, композитор, деригент. 1880-1966. (Біобібліографічний покажчик)/Упорядник О.В. Башун - Донецьк: НТШ-Донецьк, Східний видавничий дім, Донецька обласна наукова бібліотека – 2005. – 40 с.**

44. **Кузьменко О. Поетика Василя Голобородька. – Донецьк: НТШ-Донецьк, Східний видавничий дім, – 2005. – 196 с.** Монографія висвітлює основні аспекти індивідуальної поетики В.Голобородька. Подано огляд критичних і літературознавчих праць про творчість цього видатного українського поета. Розглянуто сюжетно-композиційну структуру творів, особливості їхньої суб'єктивної організації, роль фольклорних кодів, наскрізні, концептуальні образи-символи.

45. **Білецький Віталій. Дослідження пенітенціарного психолога. Донецьк: НТШ-Донецьк, Східний видавничий дім. – 2005. – 40 с.** У праці викладені результати польових психологічних досліджень автора під час роботи в установах виконання покарань в Україні у 1998-2000 рр. Для працівників пенітенціарних установ, науковців-пенелогів, студентів, які опановують фах психолога та правознавця.

46. **Коробко-Захарова А.М. Клас камерного співу (сопрано). Навчальний посібник. – Донецьк: Донецька державна музична академія ім. С.С.Прокоф'єва, КП “Східний видавничий дім”, Наукове Товариство ім. Шевченка (Донецьке відділення), 2005. – 142 с.** Посібник містить методичні поради щодо репертуару класу камерного співу, аналітичні нариси кожного з запропонованих творів, спостереження та рекомендації до їх виконання. Видання призначене викладачам вокалу та студентам вищих музичних навчальних закладів. Навчальний посібник має гриф Міністерства культури і мистецтв України (протокол “ 525 від 10.08.2004).

47. **Смирнов В.О., Білецький В.С. Фізичні та хімічні основи виробництва. Навчальний посібник. – Донецьк: Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк, ДонНТУ - 2005. – 148 с.** Розглянуті питання виникнення і розробки корисних копалин, їх збагачення, агломерації, брикетування, коксохімічного та металургійного виробництва,

машинобудування, паливно-енергетичного комплексу та охорони навколишнього середовища.

48. **Володимир Білецький. Схід України в інтегративних процесах сучасного державотворення.** – Донецьк: Бібліотека журналу “Схід”. – 2005. – 28 с. Доповідь на 6 Конгресі Міжнародної Асоціації Україністів, 25 червня-2 липня 2005 р. Донецьк.

49. **Донецьке відділення Наукового товариства ім. Шевченка. Донецьк: НТШ.** – 2005. – 16 с. (історія діяльності і видання).

50. **Смирнов В.О., Білецький В.С. Гравітаційні процеси збагачення корисних копалин. Навчальний посібник.** – Донецьк: Східний видавничий дім, НТШ-Донецьк, - 2005. – 300 с. Викладені теоретичні основи гравітаційного збагачення і гідравлічної класифікації корисних копалин. Розглянуті принципові конструкції гравітаційного і класифікаційного обладнання, його технологічні характеристики, правила вибору і розрахунку. Описані технологічні схеми збагачувальних фабрик, які використовують гравітаційні процеси. Проект виконано у співпраці з Донецьким національним технічним університетом.

51. **Просалова Віра. Текст у світі текстів Празької літературної школи. Монографія.** / Науковий редактор М.К.Насенко – Донецьк: Східний видавничий дім, 2005. – 344 с. У книзі простежується взаємодія текстів, виявляються інтертекстуальні зв'язки між творами письменників Празької літературної школи, їх попередників і сучасників, з'ясовуються форми і типи інтертекстуальності. Показано, що Празька літературна школа формувалася у контексті національної і світової традицій. Проект виконано у співпраці Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка, Канадського інституту українських студій та НТШ-Донецьк (макет монографії).

52. **Слобожанська хвиля / (Навчальний посібник-хрестоматія з української літератури Північної Слобожанщини). Автори-упорядники: В.В.Оліфіренко та С.М.Оліфіренко.** – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2005. – 280 с. До книги увійшли твори українських письменників-слобожан із Білгородської, Курської і Воронезької областей Російської Федерації та твори митців слова, які життєвими обставинами були пов'язані з Північною Слобожанщиною. Період з ХУІІІ ст. по сьогодні. Подаються нариси про письменників Й.Горленка, Г.Сковороду, Л.Боровиковського, М.Костомарова, І.Череватенка, П.Барвінського, О.Коваленка, К.Буревія, Є.Плужника, В.Череватенка, М.Дикарева, В.Єрошенка та інш. Представлені також твори російських письменників О.Кольцова, І.Буніна, В.Будакова, у художньому слові яких яскраво виражена українська тематика. Посібник підготовлено для уроків з літератури рідного краю, для позакласного і самостійного читання учнів старших класів, гуртків вивчення української мови і літератури. Він може бути корисним також студентам та науковцям, які вивчають українську літературу.

53. **Мости в Україну (нариси з історії товариства української мови м. Чикаго) // укладачі В.Білецький, Б.Боднарук, В.Боднарук.** - УКЦентр, НТШ-Донецьк, Східний видавничий дім. - 2005. - 116 с.

54. **Від Дикого Поля до Донбасу// Спеціальний випуск “Українського світу” (число 4-6), Київ: Поліграфічний центр “Інтертехнологія”, 2005, 46 с.** Спеціальний випуск науково-популярного

часопису “Український світ” присвячений Донбасу. Підготовлений спільно редакцією цього журналу та наукового журналу “Схід”. З останнього залучено матеріали В.Пірка (“Найдавніші міста Донеччини”), Л.Шабловської (“Екологічні перспективи Донеччини”, “Ландшафтні парки Донбасу”), Г.Чумак (“Донбас музейний”), Є.Малахи (“Геральдика Донеччини”), О.Бугайова (“Трудар народної школи із Нескучного”), В.Терешенка (“Микита Шаповал – видатний просвітителі і педагог”), О.Цимбал (“Театральне життя Донбасу”), І.Дзюби (“Донбас – край українського слова”), В.Радчука (“Якби заговорив Тарас...”), В.Заблоцького (Декілька слів про донбаський менталітет”) та ін. У випуску на початку подано статті О.Шокала (шеф-редактор “Українського світу”) “”Культура особистості й культура нації” та В.Білецького (шеф-редактор “Сходу”) “Український культурологічний центр у Донецьку.

55. **Валерій Кочуєв. Українське суспільство в процесі еволюції (Збірник статей).** – Донецьк: Східний видавничий дім, Інститут ім. П.Орлика, НТШ-Донецьк, – 2005. – 140 с. Статті і нариси автора, який має великий досвід науково-викладацької, партійно-державної роботи, бізнесової діяльності, присвячені громадсько-політичним подіям в Україні доби незалежності. Книга адресована працівникам органів місцевого самоврядування, державним службовцям та всім, хто не байдужий до проблем становлення громадянського суспільства і місцевого самоврядування в Україні.

56. **Білецький В.С., Смирнов В.О. Переробка і якість корисних копалин (курс лекцій).** – Донецьк: Східний видавничий дім, Донецький національний технічний університет, НТШ-Донецьк, 2005. – 324 с. Викладені основні відомості щодо технології і процесів переробки і збагачення корисних копалин. Розглянуті принципові конструкції технологічного обладнання і його принцип дії. Викладені методи контролю при добуванні і переробці корисних копалин. Для студентів та фахівців гірничих спеціальностей.

Серійні і періодичні видання

1. Серія: “Біобібліографія вчених Донбасу”

57. **Вадим Володимирович Оліфіренко: Біобібліографічний показник / Укладач і редактор В.С.Білецький.** – Донецьк: УКЦентр, НТШ-Донецьк, 1998. – 12 с. *Видано спільно з Донецьким обласним Товариством української мови ім. Т.Шевченка*

58. **Феня Дмитрівна Пустова: Біобібліографічний показник / Укладач: В.Оліфіренко. Редактор: В.Просалова.** - Донецьк: Донецький державний університет, НТШ-Донецьк - 1998. - 12 с.

59. **Микола Семенович Федорчук: Біобібліографічний показник / Укладач: В.Оліфіренко.** - Донецьк: Донецький державний університет, НТШ-Донецьк - 1999. - 12 с.

60. **Володимир Стефанович Білецький: Біобібліографічний показник / Укладачі і відповідальні редактори: В.Оліфіренко, Ю.Світлий.** – Донецьк: НТШ-Донецьк, Донецький державний технічний університет, 2000. – 36 с.

61. **Анатолій Михайлович Федь. Біобібліографічний покажчик. – Донецьк: НТШ-Донецьк, 2005. – 12 с.**
62. **Юрій Герасимович Світлий. Біобібліографічний покажчик. – Донецьк: НТШ-Донецьк, 2005. – 20 с.**
63. **Валентина Олександрівна Соболь. Біобібліографічний покажчик. – Донецьк: НТШ-Донецьк, 2005. – 20 с.**
64. **Василь Олексійович Пірко. Біобібліографічний покажчик. – Донецьк: НТШ-Донецьк, 2005. – 24 с.**

2. Донецький вісник НТШ (ISSN 1728-9572)

65. **Донецький вісник НТШ. Т. 1. Донецьк: УКЦентр, НТШ-Донецьк. – 2001. – 108 с.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2001 НТШ-Донецьк.
66. **Донецький вісник НТШ. Т. 2. Донецьк: УКЦентр, НТШ-Донецьк. – 2002. – 220 с.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2002 НТШ-Донецьк.
67. **Донецький вісник НТШ. Т. 3. (хімія, технічні науки, науки про землю, медицина та психологія). – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2003. – 136 с.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2003 НТШ-Донецьк.
68. **Донецький вісник НТШ. Т. 4. (філософія, історія, мова та література). – Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2003. – 284 с.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2003 НТШ-Донецьк.
69. **Донецький Вісник НТШ. т. 5. Донецьк: Східний видавничий дім. НТШ-Донецьк. – 2004. – 604 с.** (включає матеріали Березневої наукової сесії-2004 НТШ, засідання якої відбулися у Донецьку, Луганську, Слов'янську, Краснодарі, Ялті).
70. **Донецький Вісник НТШ. т. 6. – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2005 - 232 стор.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2005 НТШ, секції філософії, психології, політики, культури та педагогіки. Засідання відбулися у Донецьку, Слов'янську, Краснодарі.
71. **Донецький Вісник НТШ. т. 7. – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2005. – 232 стор.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2005 НТШ, секції мови та літератури. Засідання відбулися у Донецьку, Луганську, Слов'янську, Горлівці та Краснодарі.
72. **Донецький Вісник НТШ. т. 8. – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2005. – 188 стор.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2005 НТШ-Донецьк, секція історії. Засідання відбулися у Донецьку та Краснодарі.
73. **Донецький Вісник НТШ. т. 9. – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2005. – 200 стор.** Включає матеріали Березневої наукової сесії-2005 НТШ-Донецьк, секції технічних наук, гірництва, хімії, медицини та біології. Засідання відбулися у Донецьку та Краснодарі.

2. Проблеми сучасного підручника середньої і вищої школи

(ISSN 1810-4126)

74. **Проблеми сучасного підручника і посібника середньої і вищої школи (збірник наукових праць).** Ред. колегія: В.Оліфіренко, В.Білецький, І.Пасько. Випуск 1. Донецьк – 2001. – 115 с. *Спільно з Донецьким відділенням Центру гуманітарної освіти НАНУ, Лабораторією підручників та посібників Українського культурологічного центру.*

75. **Проблеми сучасного підручника і посібника середньої і вищої школи (збірник наукових праць).** Ред. колегія: В.Оліфіренко, В.Білецький, І.Пасько, В.Саранчук. Випуск 2. Донецьк – 2003. – 160 с. *Спільно з Донецьким відділенням Центру гуманітарної освіти НАНУ, Лабораторією підручників та посібників Українського культурологічного центру.*

76. **Проблеми сучасного підручника і посібника середньої і вищої школи (збірник наукових праць).** Ред. колегія: В.Оліфіренко, В.Білецький, І.Пасько. Випуск 3. Донецьк – 2005. – 108 с. *Спільно з Донецьким відділенням Центру гуманітарної освіти НАНУ, Лабораторією підручників та посібників Українського культурологічного центру.*

4. Аналітично-інформаційний журнал “СХІД” (ISSN 1728-9343)
(Шеф-редактор В.Білецький, редактор Г.Сімченко. З листопада 1997 р. виходить за підтримки НТШ спільно з Українським культурологічним центром, Центром Гуманітарної освіти НАНУ та Інститутом економіки промисловості НАНУ, з вересня 2005 р. – також спільно з Інститутом філософії НАНУ, Запорізьким національним університетом)

- 77. **Число 16-17.** Донецьк. – 1997. – 60 с.
- 78. **Число 18-19.** Донецьк. – 1998. – 60 с.
- 79. **Число 20.** Донецьк. – 1998. – 56 с.
- 80. **Число 21.** Донецьк. - 1998. – 64 с.
- 81. **Число 22.** Донецьк. - 1998. – 50 с.
- 82. **Число 23.** Донецьк. - 1998. – 72 с.
- 83. **Число 24.** Донецьк. - 1998. – 62 с.
- 84. **Число 25-26.** (спец. випуск “Освіта та наука Донбасу) Донецьк. - 1999. – 72 с.
- 85. **Число 27.** Донецьк. - 1999. – 66 с.
- 86. **Число 28.** Донецьк. - 1999. – 70 с.
- 87. **Число 29.** Донецьк. - 1999. – 58 с.
- 88. **Число 30.** Донецьк. - 1999. – 64 с.
- 89. **Число 31.** Донецьк. - 1999. – 64 с.
- 90. **Число 32.** Донецьк. - 2000. – 74 с.
- 91. **Число 33.** Донецьк. - 2000. – 84 с.
- 92. **Число 34.** Донецьк. - 2000. – 72 с.
- 93. **Число 35.** Донецьк. - 2000. – 66 с.

94. **Число 36.** Донецьк. - 2000. – 72 с.
95. **Число 37.** Донецьк. - 2000. – 72 с.
96. **Число 38.** Донецьк. - 2001. – 68 с.
97. **Число 39.** Донецьк. - 2001. – 76 с.
98. **Число 40.** Донецьк. - 2001. – 64 с.
99. **Число 41.** Донецьк. - 2001. – 60 с.
100. **Спеціальний випуск “Донбас і українська діаспора”**
101. **Число 42.** Донецьк. - 2001. – 90 с.
102. **Число 43.** Донецьк. - 2001. – 88 с.
103. **Число 44.** Донецьк. - 2002. – 76 с.
104. **Число 45.** Донецьк. - 2002. – 60 с.
105. **Число 46.** Донецьк. - 2002. – 72 с.
106. **Число 47.** Донецьк. - 2002. – 72 с.
107. **Число 48.** Донецьк. - 2002. – 60 с.
108. **Число 49.** Донецьк. - 2002. – 98 с.
109. **Число 50.** Донецьк. - 2002. – 70 с.
110. **Число 51.** Донецьк. - 2003. – 96 с.
111. **Число 52.** Донецьк. - 2003. – 110 с.
112. **Число 53.** (спец. випуск Донецького державного університету економіки і торгівлі) Донецьк. - 2003. – 76 с.
113. **Число 54.** Донецьк. - 2003. – 100 с.
114. **Число 55.** Донецьк. - 2003. – 80 с.
115. **Число 56.** (спец. випуск Таврійського національного університету) Донецьк. - 2003. – 92 с.
116. **Число 57.** Донецьк. - 2003. – 104 с.
117. **Число 58.** Донецьк. - 2003. – 96 с.
118. **Число 59.** Донецьк. – 2004. – 70 с.
119. **Число 60.** Донецьк. – 2004. – 76 с.
120. **Число 61.** Донецьк. – 2004. – 82 с.
121. **Число 62.** Донецьк. – 2004. – 64 с.
122. **Число 63.** Донецьк. – 2004. – 78 с.
123. **Число 64.** (спец. культурологічний випуск “Донеччина”). Донецьк. – 2004. – 40 с.
124. **Число 65.** Донецьк. – 2004. – 76 с.
125. **Число 67.** Донецьк. – 2005. – 80 с.
126. **Число 68.** Донецьк. – 2005. – 78 с.
127. **Число 69.** Донецьк. – 2005. – 122 с. (Спеціальний випуск присвячений 10-річчю журналу “Схід”)
128. **Число 70.** Донецьк. – 2005. – 76 с.
129. **Число 71.** Донецьк. – 2005. – 110 с.
130. **Число 72.** Донецьк. - 2005. - 112 с.